

Kaj naj se zgodi?

Odbornika analfabeta R. je župnik poklical k sebi ter ga vprašal, koga bo volil. Povedal je, da ne pos. B., temveč T. Župnik mu zatrdi, da mu je napisal ime pos. T.; a v resnici mu je pos. B., ki je na ta način — prišel na županski stol — saj $6 + 1 = 7$.

Če je bila poštena 7, je drugo vprašanje. Vzgoja ne pozna namena posameznikov brez ozira na celoto, zato je vsaka vzgoja posameznosti, kot samostojen namen, laž in krivica nad človeštvom.

Na Sv. Gori je župnik Lovšin (sedaj v Planini) klical šol. otroke na odgovor v župnišče, če so le govorili z mojimi otroci.

Kaki naj bodo ljudje s tako vzgojo?

Take vzgojitelje je podpirala avstrijska oblast. Ob priliki sem mu omenil, kako je žalostno, da se mi (Slovenci) med seboj prepiramo, a Nemci imajo od tega dobiček.

»Pomagajte, če si morete!« je bil ošaben odgovor.

In vendar ne bi smeli vzgojitelji in voditelji našega naroda nikdar pozabiti, da je

ena mati nas rodila,
ena mati nas redi.

Če bi živel Rousseau v naših časih, bi brezdvomno najmanj trikrat podčrtal svoje besede, češ, da je treba za-
brani, da bi kdo mladino vzgojeval.

Da pridejo etične resnice čimbolj do veljave, nam mora biti dan na razpolago primeren čas, da se v njih vadimo in se natančno zavedamo, kdaj je realna resnica tudi etična resnica in da se moramo držati etičnih resnic.

Vsak predmet ima svojo realno in etično stran.

Naše šolstvo — po večini vsaj — ne more vsled pomanjkanja časa — (premalo ur za vsak predmet) — upoštevati obeh strani v potrebi meri. Da bi se to doseglo, treba vse šole razširiti.

Vsak posamezen predmet bi moral imeti določenih toliko ur, da bi se etična stran lahko obravnavala, ne v kvar realni.

Dogodke v neposredni okolici je potreba premotivirati — izcimati se važen nauk. Za tako vzgojno delo mora biti preskrbljeno tudi na urniku. Učenci dobe iz šolarske knjižnice knjige. Nikakor ni pravilno, da nimamo časa, uveriti se, kako on snov prebavijo.

Pri preustrojitvi šolstva — bi bilo upoštevati tudi to. Če hočemo otrokom pokazati s pomočjo računskih nalog materialno škodo vsled rednega uživanja alkohola — ne moremo tega storiti le v računski uri.

Računstvu ni odmerjenih toliko ur, da bi mi opazovali etično stran posameznih nalog. Tu gre le za to, da se učencem pri posamezni nalogi pojasni nejasni položaj. V ostalem pa je čas računstva namenjen vaji in čim hitrejšemu reševanju nalog.

Šolski list naj bi, poleg druge vsebine, vseboval razne rač. naloge iz domačega življenja v sedanosti. Če bi rač. čimne bile sestavljene sedaj, bi bile v par letih brezdvomno nerabne. Denar še ni izmerjen, cene skačejo in padajo — itd.

ALBIN SPREITZ:

Še nekaj misli o zgodovinskem pouku v osnovni šoli.

Zadnje čase se je že mnogo pisalo v »Tovarisu« in tudi v »Popotniku« o poučevanju tega velevažnega šolskega predmeta. Razpredelila se je že tudi snov in sestavil okvir za zgodovinski pouk v osnovni šoli. — Lahko se popolnoma, ali tudi ne strinjamo s snovjo. Mislim, da je to manj važno, pač pa je bistveno, formalna stran tega pouka.

Če je res zgodovina vzgojiteljica in učiteljica narodov, potem je posvečati veliko pozornost temu predmetu v osnovni šoli. Predvsem, da ugotovimo pravila, po katerih se naj poučuje zgodovina.

Prvo in glavno načelo je: podati učno snov tako, da bo zgodovinska ura »ura-doživetja« za učence in učitelja!

Nikjer se toliko ne greši, kakor ravno pri zgodovinskem pouku. Ne-le, da se prednaša zgodovina lahko v najbolj subjektivnem smislu, nanizajo in razpredajo se še povrh dejstva in podrobnosti, ki so le balast in utež za duh.

Kakor je končni smoter prirodoslovne in prirodopisnega pouka uvajanje v kavzalno mišljenje, do zavesti, da ima vsak pojav svoje vzroke in so ti vzroki tudi že pojavi prejšnjih vzrokov itd., torej kavzalni luksus, tako analogen mora biti tudi smoter zgodovinskega pouka.

Na višji stopnji osnovne šole se morajo izkristalizovati po induktivni metodi

obči zakoni, po katerih se vrši zgodovina človeštva.

V nastopnem hočem opremiti te misli z nekaterimi primeri, ki sem jih deloma vzel iz svetovnošlavne Le Bonove knjige »Psihološki zakoni razvoja narodov« (Slovenski prevod A. Ogrisa). — Narodi so kakor organizmi: rasejo, dosežejo višek, propadajo. — Zgodovina vsakega naroda izvira vedno iz njegove duševne konstitucije. — Veliki napredki vsake civilizacije so bili izvršeni vedno od male elite višjevrstnih duhov. — Oni osredotočujejo vse težnje enega plemena. — Fanatiki in haucimiranci delajo zgodovino. — Narod potrebuje vedno jako mnogo časa, da se povzpne na visoko stopnjo civilizacije, in včasih zel kratak čas, da pade. Večina zgodovinskih dogodkov kakor političnih in socijalnih naprav, izvira iz verskih idej. — Z novo versko idejo se porodi vedno nova civilizacija. — Reformacija, z vsemi posledicami, je bila povzročena po tolmačenju iste verske besede, po različni duševni konstituciji narodov. — Etnole razpad znajaka je bil in bo pogin kultiviranih narodov. — Vpliv tujih činiteljev spremeni takoj dušo plemena in vsled tega njegovo civilizacijo. — Iznajdbe so le krona prejšnjih dolgih raziskavanj. Takih občin zakonov bi lahko še našli nebroj. Mislimo, da zadostuje za podnet.

JAK. KOVACIČ:

Katalog in razrednica.

Ivan Zolmir je v štev. 30 toplo priporočal »osedno polo« namesto imenika. Prvo navedem razloge, ki govorijo proti »osebni poli«, nočem opisati uradne knjige, ki jih rabijo druge. Omeji se bom na opisovanje uradne knjige, ki je v rabi na Koroskem.

Katalog in razrednica sta združeni v eni knjigi. Kot tiskovina je v rabi veliki format, kar je praktično in pregledno. Prva (leva) stran obsega 24 stolpcev, nje širokost meri od leve proti desni v navpičnih črtah 297 mm. Stolpci nosijo te le nadpise: Prvi stolpec (10 mm): tekoca stevilka; drugi (02 mm): ime, starost, rojstni kraj, bivališče učencev; tretji (45 mm): ime, poklic in bivališče staršev ali njih namestnikov, službodajalcev; četrty (10 mm): Veroizpovedanje; peti (10 mm): Vsprejem v ta oddelek ali razred. Nadaljnji stolpci 6—24 so določeni za štirikratno redovanje. Desna stran tiskovine ima še 12 stolpcev in sicer stolpec 25 (154 mm) z mrežo za označbo vsakdanjih zamud za vse mesece. V ta namen je mreža gostejša nego je v znani razrednici, kajti dvajset kvadratkov meri počez le 90 mm. Stolpci 26., 27. in 28. (po 10 mm) služijo za število opravičenih in skupnih poldnevnihi zamud. V stolpec 29 (24 mm) se zabeležijo vzroki zamud, n. pr. glavobol, mrzlica, paša, poljsko delo. Trideseti stolpec (9 mm) izkazuje datum začetka šolskega obiska. Za priseljene otroke se tu vpiše ime prejšnje ali prve šole. Stolpec 31 (9 mm) kaže morebitni datum vstopa otrokovega v to šolo. Stolpec 32 (9 mm) je namenjen datumu izstopa iz šole pri odpusčenih. Stolpec 33 (9 mm) služi označbi za zrelost ali nezrelost za višji oddelek. V stolpec 34 (9 mm) se zapiše datum cepljenja koz. Stolpec 35 (9 mm) je namenjen karakteristikim učencev n. pr. kratkoviden, slabega sluha, bolehen; beležijo se lahko tudi dobre ali slabe duševne lastnosti, seveda previdno in preudarno, pri normalnih otrocih pa karakteristika lahko odpade. Stolpec 36 (14 mm) je za razne opombe, n. pr.: dne 24. 3. se preselil v Pliberk. Tudi se beležijo eventualni opomini, kazni in drugo.

Pri zamudah odpade poseben stolpec za četrtletno število zamujenih poldni, na podlagi česar si, če treba vsak učitelj ali ladjik hitro in lahko sešteje četrtletno vsoto, kajti prednja ali glavna stran kataloga izkazuje datum začetka in zaključka vsakega četrtletja. Prednja stran ima poleg tega tudi sledečo statistiko: Število repetentov in na novo vstopivših učencev in učenk. Število sposobnih in nesposobnih. Število otrok, ki zavoljo boleznih niso bili klasificirani. Število med šolskim letom priseljenih in izsejenih (odšlihi). Število z izpričevalom odpuščenih. Nadalje še statistika po narodnosti in veri (religiji) učencev. Omeniti moram, da obsega vsaka dvojna stran šest predalov (po 72 mm visokih) za šestoro otrok. Ako šteje oddelek 34 otrok, vzamem tri vložne in eno glavno polo, kar mi da $3 \times 12 + 1 \times 6$ predalov, ostane jih torej še osem praznih za priseljene med letom.

Kdor ima le četrt leta gori opisano uradno knjigo »Katalog in razrednica« v

*) Knjigo se lahko naroči v »Učiteljski tiskarni«.

rabi, se mu prikupi. Prepisovalne pričetkom leta ne povzročajo toliko jeze in težav, kolikor jih vidi tov. Zolmir. Povrhu pa imam nekaj čednega, na novo spisanega, nekaj za se originalnega. Napak pri prepisovanju gotovo tudi ne bo »mrgplelo«, četudi bi imel 80 učencev, predpogojno seveda, da tudi star katalog ne vsebuje napak. Krstni podatki so najenostavnejši, »rojen dne ... v Mlinčah«, menda zadostuje, le če je otrok od daljnega kraja, se naj rojstni kraj natančneje označi. Ali naj morda pri vsakem otroku posebej zapišem župnijo, občino, okraj in deželo? Mislim, kar je pri vsakem ali gotovo pri pretežni večini enako, naj se izpusti. Tudi ne razumem, čemu se nahajata v slovenskih tiskovinah dva stolpca za ime staršev in za druge reditelje posebej. Večina otrok biva pri svojih starših, ako ni pri njih, se zapiše ime dotičnih rediteljev. Če želim zvedeti tudi starše rejencev, se čisto enostavno obrnem do otroka z vprašanjem: »Ti, Micka, kje pa so Tvoja mama.« »V Kapli.« »So li oče tudi tam?« »Ne, atej so mi že davno umrli.« »Imajo-li Tvoja mati kako hišo?« »Ne, je nimajo. Mama le služijo v Kapli.« Take in enake napovedbe si zapomnim, a zapisoval jih ne bom. Ako bomo pedantni in hoteli imeti vse zapisano v »Katalogu«, bomo morali zapisovati morda še deda in babico, potem najmanj še krstne in birmanske botre!

Pri prepisovanju »Katalogov« se razredi zadnjega četrtletja ne prenašajo. Pa tudi čemu to delo? Li nima, recimo nov učitelj, dolžnost, spoznati sam duševne lastnosti in obseg učencevega znanja? Li nam ni znano, da dobijo mnogi otroci tekom šolskega obiska o raznih predmetih, najrazličnejše rede? Koliko je otrok, ki se pri tem učitelju dobro, pri drugem neprimerno slabše uče. Li naj služijo nam prejšnji, morda redi iz prvega šolskega leta za postelj lenuhov, da nam ne bi bilo več treba mnogo preiskovati učenceve vsebine? Nikakor ne, vesten in samostojen učitelj bo take reči odklanjal. Nekaj drugega pa želim, da toplo priporočam, da se prepisuje. To so skupne zamude vseh let. V roko dobim odpustnice z enakimi redi. Toda linejeva izkazuje 360 poldnevnihi zamud, Tonejeva pa samo 50. Iz tega bom sklepal, da je linej, ker je zamudil več pouka, nadarjenejši nego slednji. Označbo skupnih zamud pa nam tudi pomaga pri presojevanju kaznjivosti ali nekaznjivosti zamud kakega gotovega meseca. V šestem šolskem letu sta Branko in Mirko meseca julija neopravičeno zamudila 10 poldni. A medtem, ko ima prvi le 36 skupnih, neopravičeno zamujenih poldni, izkazuje mi katalog pri Mirku 210 poldnevnihi zamud! Kakšna naj bo kazen? Tam milejša, tu strožja!

Sploh skupne zamude povedo mnogo in je zato opravičena zahteva, da se prepisujejo od leta do leta, osobito, ker je to prepisovanje izvršeno že z dvema številioma za enkrat na leto!

Le-to, kar je najpotrebnejše vedeti o otroku, se naj zabeleži v katalog, vse drugo, moramo mi, kot nasprotniki birokratizma, odločno odklanjati! Katalog naj bo priprost in pregleden, in zato mu je treba dati veliki format. Tiskovine se naj naroče pred začetkom šolskega leta. Katalog zašije lahko vsak učitelj sam, zato ni treba posebne spretnosti in le 2 minuti zadostujeta v to. Da se knjiga ne zamaže, se vtakne katalog (tudi 2 izvoda, za dva oddelka) v platnice (mapo), ki se več let da rabiti.

Zdaj pa še nekoliko o osebni poli, priporočeni od tov. Zolmija. Spisal jo bo učitelj prvega razreda, za dobo celih osem let. Kdo bo vse pisal vanjo v tej dobi? Ta čedno in skrbno, drugi površni in z okretno roko, seve je površni le malo, kar rečem v čast stanu. Pola bo morala biti precej obširna ali velika, za cel razred jih bo dobela kopica, katero bo moral učitelj vsak dan najmanj enkrat prelistati, ko bo zabeleževal zamude. Ta kopica osebnih pol tudi ne bo pregledna; ako bo kake podatke iskal, bo rabil več časa, nego v katalogu, kjer hitro pregleda na eni sami poli, kar 12 imen učencev. Dalje se take pole tudi lahko zamešajo, če niso sešite, in potem jih bo treba večkrat med letom po abecedi uvrstiti. Morda bodo tudi številkovane? No, potem bo zopet treba vsako leto število predručati. Ker se bodo pole toliko stokrat prelistale, kako neki bodo tedaj izgledale v osmem šolskem letu? Mislim, da ne bodo več odgovarjale higijsnim zahtevam.

Ko bi teh in še nekaterih drugih hib ne imele, bi bile osebne pole res nekaj idealnega. Imeli bi vedno pred seboj razvoj učencev med vso šolsko dobo. Vprašam pa, kdo se bo brigal za vse te osebne pole, ko so enkrat dovršene in k aktom spravljene. Kvečjemu sodnja v prav redkih slučajih. Toda sodnik ne bo sodil zlo-

činca po razvoju v šolski dobi, nego na podlagi izvestnih okoliščin, ki jih lahko izve tudi od neučiteljev.

Osebnih pol gotovo še v nobeni državi nimajo vpeljani, zato nam ni treba ravno z njimi prednjačiti. Združimo raje katalog in razrednico v eno knjigo, potem nam za mnogo let ne bo več potreba izgubljati besedi in črnili, za najboljši uradni pomoček!

DRAGOTIN HUMEK:

Izpit za meščanske šole iz tretje skupine.

Veselo dejstvo je, da se zanimanje za meščansko šolo v poslednjem času med narodom in pri merodajnih krogih bogjubo dviga. Izvestni ljudje so se pred nedavnim časom meščansko šolo prezirali, nje pomen omalovaževali ali, ne vem iz katerih razlogov, zanikali. Narodova osamosvojitev nam je tudi v tem pogledu prinesla novih nazorov in novega življenja. Prejšnje število naših meščanskih sol se bo v najkrajšem času več kot podesetorilo. Nizjim in srednjim slojem našega naroda bo pa z meščansko šolo dana možnost, v dosego one višine obče izobrazbe, ki si jo je že pred desetletji bas radi veikkanskega števila meščanskih sol priboril bratski češki narod.

Sino torej na pravi poti. Le eno zlo nam v teh trenutkih greni veselje in ogroža čim hitrejši razmah slovenskih meščanskih sol. Stojimo namreč pred paradoksnim dejstvom, da imamo vrsto novih meščanskih sol, ki so pa brez sposobnega učiteljstva. Vedno bolj se kažejo grehi prejšnjega zistena, ki mu je bila »supremalexe«, zatirati, gmotno in duševno ubijati učiteljstvo. Kdo je mislil prej na izpit za meščanske šole, in čemu bi ga bil delal? Ali so dali takemu učitelju kak priboljšek za nadarjenost, pridnost in poštovitost? Ali je imel dotičnik, ki je vendar napravil izpit, kaj upanja, da se pred smrtjo doseže mesto na meščanski soli? Imeli smo le dve meščanski soli in še ti sta bili trn v peti marsikomu, ki je imel nalogo, da dvigne ljudstvo iz duševnih mrakov.

A kaj bi spomnili! Danes je drugače, in nevedni bi bili potokov krvi in trpljenja, ki nam je pridobil svobodo, če bi ne postalo drugače in če bi ne imeli kremitne volje, da nikdar več ne zagazimo nazaj.

Sedaj je čas dela! Učiteljstvo ni bilo nikdar zadnje med delavci. Naj bi se tudi v teh, za nas tako usodnih trenutkih, z vso silo poprijelo naše najnovejše naloge: organizacije meščanskih sol. Mizerija je kolikortoliko pregnana. Spomnimo se, da učitelj tudi v najhujših časih ni zakopal idealizma. Na dan vsi, ki čutite v sebi zarko ljubezen do našega malega naroda! Zdržite se, ki vam je dal Bog darov, ne da bi jih zakopali ali jih uporabljali v brezplodnem politikovanju!

Vzemite v roke knjigo, oklenite se umstvenega dela, posečajte tečaje, zahtevajte jih z vso energijo! In potem, Bog in sreča junaška in — izpit! V dveh, treh letih morajo imeti naše meščanske šole navdušeno, delavno in — zmorno učiteljstvo.

Doslej imamo bore malo za meščanske šole izprašanega učiteljstva. A med tremi skupinami, v katere je opredeljena snov za meščanske šole, je tretja ali takozvana matematično-tehnična skupina, najbolj zanemarjena. Bogsgavedi kaj je temu vzrok? Res, da matematika ni predmet za učenje na izust. Tudi je treba za risanje naravnega daru. Niče mi pa ne more dokazati, da ni med slovenskim učiteljstvom dosti takih, ki jih ob imenu logaritem in trigonometrija ne izpreleti znan, in ki bi se s pridnostjo in nadarjenostjo ne mogli povzpeti do onih višin razumevanja umetnosti in udejstvovanja v umetniški vzgoji, katero je pred njimi dosegle stoinsto čeških, nemških, ogrskih in ne vem katšnih še tovarišev. Torej!

Ne navajam k lahkomišelnosti in površnosti. Človek si mora izpit predstavljati težji kot je v resnici, potem se uči in kaj zna. Omalovaževanje gotovo ni na mestu. V tem pogledu sem doživel letos prav poučno dogodbico. Pride k meni učitelj, gostih besedi in samozavest-n, da sem se čutil čisto majhnega. Pripoveduje, da gre v majniku k izpitu. Živeli! Kaj ste pa študiral? »Knjige za učiteljske, pa tointu.« »Hm, ali poznate to knjigo in ono?« Ali je poznal, ne vem. Bil je pa prepričan, da je vsa stvar popolnoma lahka in enostavna. Med drugim sem ga vprašal, če pozna novo Reiserjevo fiziko. Ne. V prošnji za pripust k izpitu je pa med drugimi viri, ki jih je »študiral«, navedel tudi: »Reisner: Lehrbuch der Physik itd.« Torej ne samo, da knjige niti

ni videl, zelo tega ni vedel, da prof. Reiser navzlic imenu ni Nemec, in da je njegova fizika med najboljšimi slovenskimi učnimi knjigami. Komisija, ki na srečo ni sestavljena iz tako neresnih, domišljavih in brbljavih ljudi, je prošnjo odbila. V koliko pa take aventure služijo ugledu učiteljskega, je drugo vprašanje.

Zato je potreba, da se poprimemo dela z vso resnostjo, z vztrajnostjo, ki ne pozna utrujenosti in z jekleno voljo, ki ne kloni pred vsakim prelazom. Kdor nima prilike, da bi posejal tečaj, se mora vsaj pri dotičnih profesorjih seznaniti s snovjo, ki jo zahtevajo pri izpraševanju. Obseg snovi, ki ga navaja zakonita določba, navidez sicer ni velik, vendar pa stvar ni tako enostavna, kakor se vidi v tistih vrsticah. Najbolje nam služi dobra knjiga, iz katere lahko izločimo ono, o čemer smo prepričani, da ni potrebno. Samo ob sebi je pa umljivo, da je bolje, če se naučimo preveč nego premalo.

Pedagogika je sicer predmet vseh treh skupin, a ker je o njej že izčrpno govoril tovariš Magerl, hočem omeniti najpotrebnejše o ostalih predmetih tretje skupine, posebno z ozirom na knjige, ki se mi zde primerne za razširjenje in poglobitev znanja. Poleg pedagogike obsega tretja skupina matematiko, prostoročno risanje in lepopisje kot glavne predmete, poleg tega prirodoslovje ali geometrijsko risanje kot dopolnilni predmet. Že v postavnih določilih je omenjeno, da si dopolnilnega predmeta ne smemo misliti kot manjvrednega. Le zamenjamo ga lahko s kakim drugim predmetom in sicer tako, da si izvoli oni, ki dela izpit iz tretje skupine, dopolni predmet iz druge (ne pa iz prve) skupine in narobe. Že tu poudarjam, da je za tretjo skupino najprikladnejši dopolnilni predmet geometrijsko risanje, ki ga mora, že radi učencev, poučevati oni, ki poučuje tudi prostoročno risanje.

Matematika je najznamenitejši predmet tretje skupine, ki ga ne moremo zamenjati s kakim drugim, kakor se to lahko napravi v drugi skupini. Strokovni učitelj Karel Ludwig je izdal za one, ki hočejo napraviti izpit iz matematike, knjigo »Prüfungsaufgaben aus der allgemeinen Mathematik« — zal. I. Küstner, Böhm. Leipa, ki obsega 142 lepih nalog, pod zaglavji: Algebra, logaritmi, enačbe, konstrukcije, postopice, obrestnoobrestni in rentni račun, planimetrično in trigonometrično računanje dajic in ploskev, rotacijska telesa, planimetrično in trigonometrično računanje teles. S tem je prilično označen obseg matematike, ki mora pa obsegati seveda tudi vse za razumevanje in dokazovanje potrebe izreke in pravila. Ko smo ponovili vso matematično snov iz učiteljskega, vzemimo v roko knjigo: Matek-Mazi »Geometrija za višje razrede gimnazij« (oziroma za 4. in 5. razred). Omenim, da je v V. oddelku te knjige obravnavana prvotna snov poševne in pravokotne projekcije, kar nam izvrstno služi kot uvod v spisno geometrijo, ki zanjo žal še nimamo večjega slovenskega dela. Za natančnejše proučevanje aritmetike in geometrije se lotimo zatem knjig: Matek-Zupančič »Aritmetika za višje realke« in istih pisateljev »Geometrija za višje realke«. Umevno je, da iz aritmetične knjige lahko marsikaj upustimo, iz geometrije pa na vsak način analitiko. Dobro pa je, da se v tem pogledu natančno informiramo pri dotičnem profesorju, izpraševalcu. V metodičnem oziru nimamo veliko izbire. Dobro je še vedno knjiga: Močnik »Das Rechnen in der Volksschule« — Praga, Dunaj Tempsky.

(Konec prih.)

Govor srbskega kmeta v narodni skupščini za našo šolo in učiteljsvo.

O pomenu šolskega zakona za naš troinjeni narod, je imel v narodni skupščini Milutin Dragović, predstavitelj mišljenja srbskega kmetijskega ljudstva o pomenu šolstva in učiteljsva za narodno kulturo, sledeči zanimiv govor:

»Gospodo narodni predstavnici, vlada kraljestva Srba, Hrvata i Slovenaca podnela nam je na reševanje predlog zakona o narodnih školama. Dopustite mi, da i ja pogovorim nekoliko reči o tome predlogu.

Znam, da će se mnogi od vas zapitati, zašto ja kao seljak uzimam reč da govorim o ovom zakonskem predlogu, kad nisam ni profesor ni učitelj. Jest, gospodo, ja neću da govorim o tome predlogu kao specijalista, kao što bi govorili profesori i učitelji. Ja neću, da govorim o procentu naše školovane dece, o brojnom snanju učitelja i drugim sličnim pitanjima, vehću da govorim onako kako ovećam i kako mislim, kao čovek iz naroda koji živi stalno u narodu.

Grozničavo stanje i spremanje naše otacbine za ove nastupajuće događaje nije

dalo mogućnosti prošlim vladama kraljevine Srbije, da ovaj zakonski projekat podnesu Narodnoj Skupštini ranijoj, i ako se uvidjalo, i ako se osećalo, da je prešna potreba, da se reguliše stanje naših narodnih učitelja. I tako, na taj način, a to je bila jedna grana činovničke klasa naše bivše kraljevine a sada novog kraljestva Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je živela sa starim platama, koja je živela tako reći sa mizernim platama i dodatcima, koja je grcala i mičila se u materijalnoj bedi i nesreći, tako materijalno stanje naših učitelja dovodilo je do toga što i ako je povdavno donešen kod nas zakon — o stalnosti Prosvete da su podnošene molbe za premeštaj iz jednog mesta u drugo i da su ti premeštaji bili češći i u većem broju nego što su bili za vreme prošlog režima i ranijih vlada, kada su učitelji gonjeni po šefu ministara i političara pojedinih, iz kraja na kraj naše države, onda u ono vreme kad toga zakona o njegovoj stalnosti nije bilo. Njihova stalnost nije mogla biti osigurana onako kako je zakonodavac lteo, jer su bili sami primorani da se seljakuju iz mesta u mesto zbog uzroka njihovoga nesredjenoga materijalnoga stanja i njihovom bednom i otezanom životu i stanju u zabačenim krajevima naše države. To njihovo nesredjeno materijalno stanje uzrok je u tome što se moglo primetiti i videti da većina njih morala su da se koriste prijateljstvom i srodstvom sa pojedinih ministrima na rod-nim poslanicima i dugim vidjenim ljudima, te su ih prebodili iz učiteljske struke u drugu i tako suna taj način dobijali bolju platu — drugim strukama i granama našeg činovničkog društva, jer su bili primorani da traže u drugim strukama spasa sebi i svojoj porodici, a onaj zadatak, za koji su pozvati zašta su se i spremali, oni su napustili i narod je ostao bez učitelja i vaspitača za njihovu decu — po selima i drugim mestima deca su i dalje ostajala bez nauke i bez vaspitanja učiteljskog.*)

U poslednje vreme pojavilo se kod naroda više volje za školovanje svoje dece i narod je od svoga znoja i zarade odvajao za škole podižući ih o svome trošku i mestu da mu vlada i vladajući režimi pošlju učitelje, njegove škole na žalost zvrje prazne i njegova deca ostaju bez ikakve škole i nauke.

G. ministar Prosvete podneo je predlog zakona o školama ovde pred nama na rešenje, iz koga se može videti, da ne govori niti određenje platu i dodatke učiteljima, ali se može na zadovoljstvo videti, koliko je narodno predstavnništvo svesno zadatka i položaja naših narodnih učitelja: koliko cenimo njihov položaj vidi se po tome, što, i ako ministar prosvete nije predviđao plate učiteljima, to je učinio odbor, koji je za ovaj predlog zakonski izabran od narodnog predstavnništva — kao izraz volje naroda, — bio je voljan da pruži narodnim učiteljima plate i sredstva od kojih će moći živeti i otpravljati službu onako kakvo treba, na korist naroda društva i države. I ranije su, gospodo narodni poslanici, učitelji imali veliki zadatak da zvedu, ali mislim sada posle ovih patova i patuja, posle obog krvoprolića na bojnim poljima u kome je naš narod sa voljom i ponosom ustao i dao sve sve za oslobodjenje i ujedinjenje našeg troimenog naroda, danas gospodo narodni poslanici, kad nema kuće u kraljevini Srbiji, koja nije dala po jednu, dve i tri žrtve za oslobodjenje i ujedinjenje našeg plemena i naroda, danas imaju još veći zadatak.

Učitelji, koji stalno žive u narodu, imaju da rade na tome, da narod pomognu, da našu decu prikupe oko sebe i da ih upuste pravcen, kojim treba da idu, te da

*) Opomba uredn.: Tudi pri nas je opazati, da učiteljsvo, posebno možko, vkljub regulaciji plać, še v velikem številu zapuščia učiteljski stan in se posveća drugim stanovom, oziroma, da vstopajo v drž. službo, kot uradniki. Vzrok je sigurno v preteklih razmerah v šolstvu in politiški gonji in preganjanju učiteljsva po bivših šol. oblastih in predstojnikih. S tem postopanjem so ubili pri učeljsstvu veselje do stanu in potreba bo mnogo truda in previdnega postopanja, da se pridobi zopet ono zanimanje pri učeljsstvu, ki je potrebno za uspešen razvoj šole. Prvi pogoj pa je, da se brezobzirno odstranijo vsi oni činitelji, ki so bili povzročitelji in nositelji bivšega narodu skrajno škodljivega sistema. Dokler vidi učeljsstvo še te može na svojih ali drugih vplivnih mestih, je zupanje v oblasti s strani učeljsstva — nemogoče. Postopanje pa, da učeljsstvo zapuščia učeljski stan in šolo ter se posveća delu v pisarnicah, je v sedanjem kritičnem času za narod velika izguba.

od tog podmlatka roditelji društvo i držav imaju koristi a ne muke i nevolje. Istina dužnost je sviju nas da ce staramo o tim porodicama i o toj deci, ali najviše su mogućni i moćni učitelji i svštenci, koji žive neposredno u narodu i koji su sa narodom svakog časa.

Ja mislim, gospodo narodni poslanici, da treba da zaboravimo ono vreme, kad su se pojedine stranke utrkiivale i otimale, koja će što više dati pojedinim činovnicima nagrade i obećavanja samo da ih dobije za sebe i da ne treba da zaziremo i da se bojimo toga da li će nam narod i naši birači odobriti ili ne odobriti naš rad na obakvim delima jer što je potrebno i moguće treba dati svakome koliko ko zaslužuje i što mu treba, da živi on i njegava porodica, te kako bi mogao da vrši svoju dužnost onako kako treba i zašto se i odredjuje i postavlja na dati mu pošao, jer sam uveren i dobro znam da tako i narod misli, da državu i narod nikada neće upropastiti davanje potrebnih plata činovnicima a od njih da se traži red i rad i da je mnogo koristnije i po narod i po državi dati platu činovniku da može od nje da živi, a da se bude strog i neumitni sudija naspram svakog činovnika koji neće da adi i koji je navikao ili je voljan da zaruče ruku u seljački ili trgovački cen radi mita ili bakšiša.

Ja mislim, gospodo poslanici, da je krajnje vreme da bacimo na stran partizanstvo i večetačne teorije pa da iskreno pružimo ruku jedan drugom i da uradimo i radimo onako, kao treba i kako interesi naroda i države nalažu i zahtevaju. Bilo je zaista pod ranijim režimom i vladama u našoj državi gde su pojedini činovnici rdjavo postupali sa narodom koji su smatrali da je narod stoka prezirali su ga nazivali gegulom, dronjom itd., itd. Ali od nekoliko godina pa na ovamo gotovo reči od 1903. — Od kako je ustavno stanje u našoj državi i parlamentarne vlade u i mogome se promenio i ponašanje izmedju naroda i činovništva jer su svi činovnici koji su nepažljivo i nemarno postupali i ponašali se u narodu i s narodom uklonjeni i kažnjavani nova generacija činovničkog kadra počela se naglo popravljati i utkrivati ko će lepše i bolje poštovati narod i njegova prava. Ima još nekih izuzetaka ali će se to sve popraviti kada se rešimo da popravljamo i uređujemo. Seljak je naš svetvan i do-zreo da ceni i nagradjuje što je dobro i valjano i zato danas možete čuti od seljaka u svima krajevima gde kaže podaj svakome onoliko koliko mu je potrebno za život, i pošten rad a od svakoga traži rada i reda u svako doba.

Gospodo narodni predstavnici, ja sam za ovih 11 godina od kako sam narodni poslanik zapamtio da jedna vlada ili jedan ministar odpušća činovnika zbog deficita ili njegovog nevaljanoga vladanja i na žalost, mesto da ga izbacimo iz naših društava paštenih dešava se da ga pojedini ljudi, njegovi politički prijatelji primaju u zagrljaj političkim mučenikom i čeka-juć zgodnu priliku dovode opet na položaj veći i bolji nego što je ranije imao. Tako da se kod onih dobrih činovnika, koji nemaju protekcije i preporuke dobija rdjava volja i neznaju šta se rade, jer ne mogu da teku karijeru pomoću njihovog rada, ako nemaju protekcije.

1. marta 1919. godine sastalo se ovo narodno predstavnništvo u Beogradu, i da vam kažem pravo, gospodo narodni predstavnici, narod je željno sa velikim nestprljenjem uputio pogleda k nama i čeka-neko popravljeno onoga, što treba da se popravi kao i pravilan rad. Medjutim, ja to ne mogu da vidim, nego vidim to, da smo mi počeli staru pesmu na novi glas, da potpomažemo partizane i političke grupe, a nismo još zavirali po svima kancelarijama da vidimo šta se radi, da li je koji od činovnika sposoban za rad i da li treba da se istera iz društva kao i da pomognemo i priteknemo u pomoć onima, kojima je potrebno i da nagradimo one, koji su zaslužili svojim radom i ponašanjem i mesto tega mi smo se dali na partijske grupe i utkujemo se ko će više pridobiti koga uza sebe bez pogleda kakav je i ko je.

Meni, gospodo narodni predstavnici, nalaze dužnost, kao čoveku, koji živi u narodu kao borcu koji sam se borio na frontu i svagda bio gotov žrtvovati svoj život za oslobodjenje i ujedinjenje našega troimenoga naroda, da ovde pred vama odam javnu zahvalnost učiteljskoj struci, jer mogu kazati da nijedna grana naše činovničke klase nije dala više žrtava, nego što je dala učiteljska grana i stalno bila rame uz rame, sa našim seljakom

i borcima u zagrljaju i borba-ma za dovršenje ovog dela narodnog ujedinjenja.

(Odobranje.)

Gospodo poslanici, ja vas mogu uveriti, da sam na solunskom frontu čuo od vojnika, da su nazivali jedan puk u Sumadijskoj diviziji učiteljskim pukom, zato što nije bilo ni jednog vodnika niti pak komandira, koji su bili iz drugih struka, nego sve sami učitelji.

Učitelji narodni u Kraljevini Srbiji oni su narod zadužili, oni su sa narodom delili i dobro i zlo, oni su neposredni vaspitači kako naše omladine tako i celoga naroda. Služba je učiteljska takva, da je on uvek sa narodom i ovde i na svakom mestu, u cerkvi, u školi, na zboru, u borbi i svuda i na svakom mestu. (Burno odobranje.)

Narod se naš neće buniti kad damo tim zaslužnim ljudima ono, što su zaslužili. (Čuje se: Tako je!)

Oni su učestvovali rame uz rame sa srpskim seljakom i u borbi za oslobodjenje i ustavna prava, i u unutrašnjem i u parlamentarnom životu, i ja verujem, gospodo narodni poslanici, da su učitelji zadužili narod, i narodno predstavnništvo treba, da omogući tim ljudima da mogu da odgovore svome pozivu onako, kako treba — le da svaki ostane u svojoj struci a ne da zbog njihovog nesretnog materijalnog stanja moraju da iz učiteljske službe begaju. (Odziv: Tako je!)

Ja u ime svoje i svojih birača smatram za dužnost da izjavim, da se samo na ovaj način možemo odužiti narodnim učiteljima za njihov dosadanji i budući rad i smatram sebe za sretnog što mi je palo u deo da glasam za ovaj predlog, kakvoga je odbor Narodne Skupštine predložio Narodnom Predstavnistvu. (Opšte odobranje i pljeskanje.)

Iz naše organizacije. Društvene vesti.

+ Ustanovitev okrajnega učiteljskega društva v Borovljah na Koroškem. Na povabilo okr. šol. nadzornika tovariša Aichholzerja se je zbralo učiteljsvo borovelskega šolskega okraja dne 7. t. m. v prostorih meščanske šole v Borovljah k ustanovitvi okr. učit. društva za borovelski šolski okraj.

Ustanovnega občnega zbora se je udeležilo 38 tovarišev in tovarišice ter so tudi vsi takoj priglasiili svoj pristop. To dejstvo jasno priča o pravi stanovski zavednosti našega učiteljsva.

Zborovanje je otvoril tovariš Aichholzer in je v kratkih besedah pojasnil namen in pomen ustanovitve.

Tovariš Mahkota je poročal o že obstoječih učiteljskih organizacijah, opisal smer našega društva in razpravljaj o društvenih pravilih, ki so bila sprejeta z malimi — nebitvenimi — izpremembami.

Nato se je vršilo vpisovanje članov. Po vpisovanju se je vršila volitev odbora z vzklikom.

Za predsednika je bil izvoljen tov. Mahkota, nadučitelj v Borovljah.

Podpredsednik je tovariš Zdravko Kovač, nadučitelj v Kotmarji vasi.

Tajnik je tovariš France Pavletič, namestnik Minka Medič, oba v Borovljah.

Blagajnik je tov. Joško Reichmann, učitelj v Hodišah, namestnica tov. Mikuluš Mara, učiteljica v St. Jakobu.

Odborniki: tov. Aichholzer Franc, okr. šol. nadzornik v Borovljah, Birsa Jakob, nadučitelj v Hodišah, in Mayer Julij, nadučitelj v St. Janžu. Pregledovalca računov: Roblek Vinko, nadučitelj v St. Marjeti, Lipovec Ivana, učiteljica v Podlublju.

Nato je podal tovariš-nadzornik obširna navodila o delovanju v šoli in zunaj nje med našim narodom.

Učiteljsvo je z zanimanjem sledilo njegovim izjavljanjem, za katere mu je iz srca hvaležno.

S posebnim spoštovanjem in hvaležnostjo pa se je spomnilo učiteljsvo na svojem prvem oficijelnem sestanku narodnega prvoboritelja generala Maltra in mu na predlog tov. Kovača poslalo pozdravno brzojavko.

Tovariš Kovač je predlagal sledeče resolucije, ki so bile soglasno sprejete:

I. Učiteljsvo borovelskega okraja izreka iskreno zahvalo vsem izvenkoroškim rodoljubom za gostoljubje in dejansko pomoč, izkazano koroškim učiteljem beguncem.

II. Izjavlja, da se v zgodovinskem trenutku zaveda svoje velike odgovornosti napram narodu in hoče posvetiti vse svoje sile narodnemu delu. Odklanja v teh odločilnih časih vsako strankarstvo in ogorčeno protestira proti vsakemu sumničenju v tem oziru.

III. Z vsem poudarkom protestira proti načinu, kako so se izvršila nameščenja učiteljsva na Koroškem, kjer ni imelo učiteljsvo po svojih zaupnikih nobene odločilne besede. Zato zahtevamo svojega poročevalca v višjem šol. svetu.

IV. Odločno zahtevamo in hočemo pri tej svoji zahtevi brezpogolno vztrajati, da se okr. šol. komisariat nadomesti z okrajnim šolskim svetom, sestavljenim na podlagi koroškega šolskega zakona. Dokler se to ne zgodi, izvršuj okr. šol. komisariat pravice in dolžnosti okr. šol. sveta. Izrekamo sedanjim šolskim nadzornikom svoje popolno zaupanje.

V. Ker je v svrhu strokovne izobrazbe učiteljsva nujno potrebno, da se čim prej ustanovi okr. učiteljska knjižnica v Borovljah, pozivljamo višji šolski svet, da iz-